10.Sınıf Coğrafya 2.Dönem 2.Yazılı

Yazilidayim.net

Soru 1 (Türkiye Ekonomisi): Türkiye ekonomisinin Cumhuriyet'in ilk yıllarından günümüze kadar olan gelişimini düşününüz. Sektörel dağılımda tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinin paylarındaki değişim, ülkenin gelişmişlik düzeyi hakkında bize ne söyler? Tarım sektörünün gayrisafi yurt içi hasıla içindeki payının yüzdesel olarak azalmasının, tarımsal üretimin de azaldığı anlamına gelip gelmediğini gerekçeleriyle açıklayınız. **Cevap:** Cumhuriyet'in ilk yıllarında tarımın payı yüzde ellinin üzerindeyken, günümüzde hizmet ve sanayi sektörleri öne çıkmıştır; bu durum Türkiye'nin gelişmekte olan bir ülkeden gelişmiş bir ekonomi modeline geçtiğini kanıtlar. Tarımın payının yüzdesel olarak azalması üretimin azaldığı anlamına gelmez; aksine modern yöntemlerle üretim artsa da diğer sektörler (sanayi, ticaret) çok daha hızlı büyüdüğü için tarımın oransal payı düşük görünmektedir.

Soru 2 (Türkiye Ekonomisi): Türkiye ekonomisinde hizmet sektörünün (turizm, ulaşım, bankacılık) istihdam oranlarındaki liderliğini bir grafik üzerinden yorumlamanız gerekirse, bu durumun nedenlerini coğrafi konum ve beşerî sermaye üzerinden nasıl açıklarsınız? Hizmet sektöründeki büyümenin sanayi sektörüyle olan bağını detaylandırınız. **Cevap:** Türkiye'nin jeopolitik konumu, kıtalar arası bir kavşak noktası olması ulaşım ve ticaret gibi hizmet kollarını doğal olarak büyütmüştür. Ayrıca kentleşme oranının artmasıyla birlikte eğitim, sağlık ve finansal hizmetlere olan talep yükselmiş, bu da istihdamın büyük kısmının bu alana kaymasına neden olmuştur. Sanayi üretimi arttıkça bu ürünlerin pazarlanması, sigortalanması ve taşınması ihtiyacı doğduğundan, hizmet sektörü aslında sanayinin de lokomotifi görevini görür.

Soru 3 (Afetlerle Mücadele): Dünyada sel ve taşkınlarla mücadelede Hollanda'nın uyguladığı "Nehre Yer Açın" (Room for the River) projesi gibi iyi uygulama örneklerini düşününüz. Nehir yataklarının beton duvarlarla daraltılması yerine, taşkın alanlarının kontrollü bir şekilde doğaya bırakılmasının afet riskini nasıl azalttığını sorgulayınız. **Cevap:** Geleneksel yöntemlerde nehir yatakları setlerle daraltılır, bu da suyun hızını ve basıncını artırarak büyük felaketlere yol açar. "Nehre Yer Açın" projesinde ise nehre taşabileceği geniş alanlar bırakılarak suyun enerjisi düşürülür; bu sayede hem yerleşim yerleri korunur hem de ekosistem zarar görmeden afet riski yönetilmiş olur. Bu yöntem, doğayla savaşmak yerine doğanın ritmine uyum sağlamanın en başarılı örneklerinden biridir.

Soru 4 (Afetlerle Mücadele): Japonya'da deprem sonrası hızlı tahliye ve yardım süreçlerinin yönetilmesinde kullanılan akıllı teknolojiler ve yapısal önlemler, Türkiye'deki afet yönetimi için nasıl bir model oluşturabilir? İyi uygulama örneklerinin yerel coğrafi koşullara göre uyarlanmasının önemini açıklayınız. **Cevap:** Japonya'daki raylı sistem binalar ve erken uyarı teknolojileri, depremin yıkıcı etkisini minimuma indiren iyi uygulama örnekleridir. Türkiye'nin de aktif fay hatları üzerinde olması nedeniyle bu teknolojileri transfer etmesi ancak uygularken kendi zemin yapısına (alüvyal toprak, kayaç cinsi vb.) uygun şekilde revize etmesi hayati önem taşır. Teknoloji tek başına yeterli değildir; bu sistemlerin coğrafi verilere dayalı bir planlama ile birleştirilmesi gerekir.

Soru 5 (Afete Dirençli Yaşam Alanları): Bir yerleşim yerinin heyelan riskine karşı dirençli olabilmesi için o bölgenin eğim, yağış ve litolojik (taş yapısı) özelliklerinin nasıl olması gerekir? Yamaç dengesini bozacak beşerî faaliyetlerin afet riskini nasıl tetiklediğini coğrafi koşullar üzerinden çözümleyiniz. **Cevap:** Heyelan riski olan bir bölgenin dirençli kalabilmesi için bitki örtüsünün korunması, drenaj kanallarıyla suyun tahliye edilmesi ve eğimli yamaçların yerleşime açılmaması gerekir. Ancak yol yapımı için yamacın alt kısmının kazılması veya ağır yapıların yamaca inşa edilmesi gibi beşerî faaliyetler, yer çekimine karşı

duran dengeyi bozarak toprağın kaymasını tetikler. Doğal eğim ve killi toprak yapısı yağışla birleştiğinde, insan müdahalesi afetin boyutunu katlayarak artırır.

Soru 6 (Afete Dirençli Yaşam Alanları): Orman yangınlarına karşı dirençli bir şehir planlamasında; yerleşim alanları ile orman sınırı arasındaki tampon bölgelerin önemi ve bu bölgelerde tercih edilmesi gereken ağaç türlerinin (yaprak döken vs. iğne yapraklı) rolünü analiz ediniz. **Cevap:** Dirençli bir yaşam alanı oluşturmak için yerleşim yerleri ile ormanlar arasına yanıcı olmayan yollar veya tarım arazileri gibi tampon bölgeler kurulmalıdır. Kızılçam gibi iğne yapraklı ve reçineli ağaçlar yangını hızlandırdığı için, bu geçiş bölgelerinde yangına daha dayanıklı olan geniş yapraklı türler (meşe, zeytin vb.) tercih edilmelidir. Bu coğrafi planlama, yangının yerleşim yerlerine sıçramasını engelleyen fiziksel bir bariyer oluşturur.

Soru 7 (Afetlerden Korunma): Karadeniz gibi eğimin ve yağışın çok olduğu bir mekânda, konut inşa ederken sel ve heyelan riskine karşı hangi korunma uygulamalarına öncelik verilmelidir? Mekânın topografik özelliklerine göre karar verme sürecini değerlendiriniz. **Cevap:** Karadeniz'in engebeli ve nemli yapısında, evlerin nehir yataklarından uzak yamaçların güvenli kısımlarına ve kazıklar üzerine inşa edilmesi bir korunma uygulamasıdır. Ayrıca, heyelan riski olan tabakalarda istinat duvarları yerine doğal bitkilendirme ve su tahliye sistemleri tercih edilmelidir. Mekânın sunduğu aşırı yağış gerçeği göz önüne alınarak, çatı eğiminden temel derinliğine kadar her adımda coğrafi riskler rehber edinilmelidir.

Soru 8 (Afetlerden Korunma): Kıyı bölgelerimizde meydana gelebilecek olası bir tsunami veya fırtına kabarmasına karşı, kıyı kullanımında hangi önlemlerin alınması gerektiğine coğrafi özelliklere göre karar veriniz. Kıyı dolgu alanlarının bu riskler karşısındaki güvenliğini sorgulayınız. **Cevap:** Kıyı bölgelerinde tsunaminin etkisini azaltmak için kıyıya paralel beton duvarlar yerine mangrov ormanları (uygun iklimde) veya yapay kayalıklar gibi dalga kırıcılar inşa edilmelidir. Kıyı dolgu alanları, deprem veya tsunami anında sıvılaşma riski taşıdığı için bu alanlarda yüksek katlı yapılaşmadan kaçınılmalı; bu bölgeler park veya yeşil alan gibi can kaybını önleyecek şekilde tasarlanmalıdır.

Soru 9 (Afet Bilinci): Bir toplumda afet bilincinin oluşturulması; sadece tatbikat yapmak değil, aynı zamanda yaşanılan coğrafyanın risklerini (fay hatları, dere yatakları, iklim özellikleri) tanımaktır. Afet bilinci yüksek olan bir bireyin, konut seçimi ve afet sırasındaki davranışlarının toplumsal dayanıklılığa faydalarını yansıtınız. **Cevap:** Afet bilinci olan bir birey, ev alırken sadece estetiğe değil binanın zemin etüdüne ve dere yatağında olup olmadığına bakar; bu seçim toplu olarak talep oluşturduğunda güvenli yapılaşmayı teşvik eder. Afet anında ise panik yapmadan doğru davranışları sergilemesi, hem kendi canını kurtarmasını hem de kurtarma ekiplerinin yükünü azaltarak toplumsal kayıpların en aza indirilmesini sağlar.

Soru 10 (Türk Kültürünün Mekânsal Özellikleri): Orta Asya'dan Balkanlar'a kadar geniş bir coğrafyaya yayılan Türk kültürünün; hayvancılığa dayalı göçebe yaşamdan yerleşik hayata geçiş sürecindeki mimari ve toplumsal değişimlerini düşününüz. "Atlı-göçebe" yaşam tarzının, Türklerin coğrafi uyum yeteneği ve askeri disiplini üzerindeki etkileri hakkında nasıl bir çıkarım yapabilirsiniz? **Cevap:** Türklerin Orta Asya'nın sert karasal ikliminde geliştirdiği çadır (otağ) kültürü ve atı evcilleştirmesi, onlara büyük bir hareket kabiliyeti ve zor doğa koşullarına dayanıklılık kazandırmıştır. Bu göçebe yaşam, askeri bir disiplini ve hiyerarşiyi zorunlu kılmış; yerleşik hayata geçildiğinde ise bu disiplin büyük devlet teşkilatlarına ve kervansaray gibi ticari-mekânsal yapılara dönüşmüştür. Türk kültürü, gittiği her coğrafyaya

(Anadolu, Balkanlar) kendi dokusunu katarken o bölgenin koşullarıyla da bütünleşmiş eşsiz bir sentez oluşturmuştur.